

Jaroslav Verián Vrána
Pospíchám (úryvek, závěr)

Básník?
Je ve všech skrytý v nás
Jen míra milosti různá
Sbohem a na shledanou
u nás na shledanou
Pospíchám
Slavík si právě hledá bidýlko ve křoví
za naším domem
aby zas v máji až přijde lásky čas
rozséval jiskřičky písní do noci
o marné touze

V Brně 3. 4. 1979

Království poezie Gabriely Vránové

dokumentární film, který objevuje tajemné krásy poezie
režie: Ondřej Kepka

„Poezie jde s námi od počátků.

Jako milování,

jako hlad, jako mor, jako válka...“, říká Jaroslav Seifert v básni *A sbohem*.

Ta báseň ukončuje sbírku *Morový sloup* – verše z let 1968–70. Volný verš básníkův lahodí mému sluchu i srdci, i když jsem vyrostla s veršem „rýmovaným“ („to jsem ještě rýmoval“, říkával pan Seifert s roztomilou ironií o své slavné sbírce *Maminka*). Ke dvanáctým narozeninám jsem od tatínka dostala památník, na jehož první list nakreslil táta můj copatý portrét a pod něj napsal: „Sni o životě lepším jako já a pracuj proň, jak síly budeš mít.“

A k tomu přidal do mé osobní knihovničky první sbírku básní

Šel malíř chudě do světa od Jaroslava Seiferta.

Rýmované básničky se mi líbily (teď je mám ještě raději než tehdy), ale v té době jsem z velké tatínkovy a mamínčiny knihovny – kromě klavíru jediného bohatství naší rodiny – znala i jiné verše, začínala jsem psát à la Nezval své vlastní, ve třinácti čtrnácti letech jsem četla Horovy překlady Sergeje Jesenina – bože!:

„Krasavice se rty smyslnýma, milosti či něže nedáš vzrůst...“

Vedle Káji Maříka jsem četla Demla, Durycha, A. C. Nora, Tolstého!!!, ba i Dostojevského!!!! Chachá – stejně tomu dnes v době počítačů nikdo neuvěří!!!

Jan Skácel

Cesta k nám

Je to tak snadné najít cestu k nám...

Okolo potoka,
po kterém pírkó plave,
přes zídku přelézt,
nadejít si humny,
na mostku postát,
nad hučícím splavem
slovíčka hledat vhodná pro pěnu,
zase je zahodit
a jít,
jít,
na cestu uříznout si hůl,
spočítat hvězdy,
v lese zabloudit,
tmu jako plnou fůru sena
před sebou tlačit
a místo náprav
uslyšet ze sna sténat ptáky.

Je to tak snadné najít cestu k nám.

Jaroslav Verián Vrána
Sníh

Padá sníh do našich cest,
ztichl kraj a ticho jest –
po cestě kráčí bílá hlava,
příroda s lidmi si věčně hrává –
včera byl smích a dnes je žal,
měkký sníh všem lůžko stlal –
na srdce smutek se zavěsí,
kostlivci letí ze zálesí –
tichounce padá sníh –
zmírání smích,
zmírání smích.

Bílo je na lesích –
stříbrné květy závěje
ve chrámy mění aleje –
modlitby stromů tichou mší
padají němě do olší –
u tmavých svíců zhaslých svíc
vyrostou sněženky jaru vstříc –
dnes tiše v lesích první sníh
vykládá o nich v alejích.

(1926)

PF '88

Zas padá sníh –
je bílo na lesích

Stříbrné květy závěje
ve chrámy mění aleje –
modlitby stromů tichou mší
slétají němě do olší –
u tmavých svíců zhaslých svíc
vyrostou sněženky jaru vstříc –
Dnes tiše v lesích první sníh
zpívá mi o nich v alejích

Kde mého mládí sněhy jsou
když psal jsem „SNÍH“
a zpíval o sněženkách?
Dávno se všechny rozplynuly –
i letošní se rozplynou
Jen více lásky ke člověku
všem přejme do příštího věku –
I mým sněženkám

Jaroslav Verián Vrána
s rodinou

Nevěděla jsem tehdy, že můj otec je také básník. Byl přísný a my tři sourozenci – nejmladší Miriam ještě dlouho nebyla – jsme se neopovážovali mu odporovat – a tak, když jednou řekl – jdeš se mnou, Elinko, budeš číst ukázky při mé přednášce, bylo to určeno. Ale on dobře věděl, co dělá – a věděl také, že půjdu ráda. Dávno už vím, že si těmi přednáškami po osvětových besedách – tu o Sládkovi, tu o Nerudovi, Vrchlickém, Tolstém, Dostojevském... „přivydělával!“, když byl kvůli zatčení svého bratra P. Aloise suspendován. Za přednášku dostával 40 korun!!, já nic, anebo, jak můj bratr Stanislav nedávno objevil, celých 12 korun!

Ale – byla to krása! – největší a nejlepší škola uměleckého přednesu!!!

Studené, šedivé, poloprázdne sály, vedľa hučící výčep, malé jevišťačko miestního kina, ale tá sláva, keď sa to povedlo, keď sa našli ľudia, ktorí mi rozumeli!

V takovom jednom opuštenej sále som jednou slyšela Nerudovu *Baladu o polce*, kedy v závere básne hrál recitátorovi do rytmu klavirista. Tím prednášateľ bol Radim Vašínska! Až po dlhých rokoch, kedy som mala za sebou desiatky vystúpení s Nerudovou „Polkou“, som mala možnosť mu povedať, že bol prvý, ktorý mi naznačil, aniž by tušil, kam je možno íť spojením hudby a slova!!!

Kedy som *Baladu o polce* poprvé prednášala s klavírom? Snad to bol Jiří Doležel, starší kolega na JAMU, člen souboru Musica cameralis, snad to bol ešte niekto dříve, to neviem, ale pokaždé to bolo vzrušujúce, pre mňa inšpiratívne. Jaroslavu Kolářovi, ktorý tak perfektne doprovádzal houslistku Noru Grumlíkovou, sa do toho nechťelo – nekaždý dokáže improvizovať – ale keď sa odvážil, bolo to ono. Flétnista, básnik Jan Riedlbauch spoločne s kytaristou Miloslavom Klausom boli a zostanú pre mňa mými dvornými, srdcovými muzikantmi – „Polka“ s jejím doprovodom sa rozjíždela jemne až do ostrého kovového záverečného tónu flétny. S pianistou Karlem Košárkom sme si tiež veľmi rozumeli – Fibichova *Vodníka* sme nastudovali v naprostom souznění a „Polka“ s jeho klavírom dobre tančila! I se samotnou flétnou som si ji jednou „dala“. To keď nás pan profesor Václav Žilka odvezl do jedného domova dôchodcov daleko za Prahu – a pan Eduard Haken si tu „Polku“ tak práhl! Keď ctí pana Žilky budiž rečeno, že to dopadlo viac než dobre! Posledný bol kytarista Štěpán Rak, ktorý se improvizovaně ujal toho doprovodu!

Milan Rúfus Plachá modlitba za mamkino srdce

Keby som videla
i v najskrytejšom sničku,
kde na zemi je toľko dobrých slov,
zložila by som z nich modlitbu za mamičku.
Veď ona sama je už modlitbou.

Jej pohladenie
jej úsmev i jej vráska
sú ako modlitba, čo do nej vložil Boh.
Mama je láska.
Lebo aj Boh je láska.
Pusto by sa nám žilo bez tých dvoch.

„Kde som ju videl, odkiaľ sme si známi“,
usmial sa Stvoriteľ,
keď stvoril srdce mamy.

A vedel dobre, že nemôže byť iná.
Pretože raz aj On
jej zveril svojho syna.

Vojtech Mihálik Starý album

Ozaj sú všetky mŕtve?
Všetky do jednej.
Aj babička?
Už na cintore býva.
A táto čierna?
Páči sa ti?
Hej.

Tiež leží v hrobe.
Ale veď je živá!
To sa ti zdá, má oči živé od lásky.
Čo je to láska, deduško?
Nik nevie.

A ozaj žili tieto staré obrázky?
Žili, no boli tu len na návštevu.
A ty si lásku poznal?
Ťažká odpoveď.
Áno či nie?

Ach, nechaj staré bóle!
Viem, ktorú si z nich ľúbil, aj ti poviem hneď.
Ktorú, ty huncút?
Tú, čo skrývaš v stole.

Otokar Březina
Nepřemožitelný rostem... (závěr)

Neptej se, kam jdeme. Hvězd se ptej, jež letí
nad námi,
sluncí, která vyjíždějí se spřežením zemí,
vozataji královští.
Ptej se žen, když jejich oči láskou rozšířily se
jak v šílenství,
hluboké jak osud a jak smrt a jako azur sluncí
neviditelných.
Ptej se umírajících, když jejich tvář jak hladina
zmítaná bolestí
sladce utiší se v bezvětrí a zraky před sluncem
ponejprv se nezavírají...
Na tisíce místech v tuto hodinu
do horečných snění mateřských se naklánějí zjevy
éterné
a slova pro sluch lidský neslyšitelná,
v procitnutí proměněná v polibky a v tesknou extázi
v agóniích mezi životem a smrtí šeptají...

Ticho jest a jemně bije srdce vod.
Do bezvětrí sálá horký oddech květů pobřežních.
Za obzorem zpívá slunce přicházející, vítáno národy.
Hluboká je noc, však milující vidí srdcem svým.

Ale nejde jen o „Polku“ – ta patří do mého „zlatého interpretačního fondu“, tak jako mnohé jiné básně – jde o poezii vůbec. Pro mě existují vedle toho zlatého fondu verše, které přednáším jen někdy a potom ty, které jsou jenom pro mě anebo pro sluch těch nejbližších.

Pan Jiří Hubač mně připomněl bonmot velkého básníka Jeana Cocteaua: „Poezie je nezbytně nutná, jenom bych rád věděl k čemu.“ Anglický básník Dylan Thomas v roce 1946 napsal: „Nikdy jsem neviděl, jak báseň doopravdy vypadá. Pořád bych ji chtěl spatřit.“ Já si říkám s Jaroslavem Seifertem:

Život už mě dávno naučil,
že hudba a poezie
jsou na světě to nejkrásnější,
co nám život může dát.
Kromě lásky ovšem.

Tak se mějte rádi a vnímejte poezii!

Vaše Gabriela Vránová

P. S.

Jan Neruda

Kdos ještě schopen vnitřně žít,
střež se co křišťál měkký,
sic vryje svět ti v duši tvou
ach útrap dlouhověký.

Jen v nitru vlastním můžeš vždy
se k velkému povznést
a ideálův démanty
v korunu slávy snést.

Alespoň jsem to zkusil...

Když jsem na podzim roku 2008 začínal natáčet první záběry videokoláže *Království poezie*, netušil jsem, že mě čeká zatím můj nejnáročnější režijní projekt. Byl to doslova maraton, a to nejen proto, že jsem zároveň producentem projektu, ale především pro ten složitý filmový tvar.

Království poezie není hraným filmem ani dokumentem, je to koláž, ve které se protínají různé filmové postupy. A tak byly chvíle, kdy jsem cítil, že prohráváme, že to nemůžeme nikdy dát dohromady. Pak jsem si vzpomněl na zástup škarohlídů, který našemu projektu nedával mnoho šancí, a řekl jsem si, že to musím – slovy klasika – „alespoň zkusit“...

Chtěli jsme rehabilitovat poezii, očistit ji od nánosů z minulých dob. Pokusili jsme se ji vizualizovat tak, aby obraz nebyl jen nějakým přílepkiem, ale aby text rozvíjel a spolu tak vytvářely novou kvalitu. Navíc: poezie nejsou jen „básničky“ – jsou to brýle, kterými se můžete podívat na svět kolem sebe.

Neříkáme, že naše cesta je jediná možná, a už vůbec nechceme nikoho poučovat a do poezie nutit. V žádném případě. Pouze nabízíme cestu. Je to cesta, po které nikdo z nás nemusí chodit. Chceme jen upozornit, že bez ní je náš život chudší.

Připomíná mi to vysokohorskou turistickou trasu. Tu také můžeme vynechat, ale nepoznáme tak překrásná horská údolí, vodopády, husté lesy, příkré svahy, které nás fascinují svojí mohutností a hloubkou.

Cítíme tu opojnou vůni čerstvého vzduchu, která nám dodává sílu do šedých všedních dnů. Podobně jako horští turisté můžeme poznávat vodopády veršů Jana Nerudy, mohutné a hluboké metaforické obrazy Otokara Březiny, či opojnou atmosféru básnických příběhů Vojtěcha Mihálíka. Horské údolí přímo připomene *Dar Maši Hařamové* – a to vše propojí „Cesta“ Jana Skácela.

Guillaume Apollinaire

(překlad: Jaroslav Martinic)

Nemocný podzim

Podzime nemocný tesknící
Zemřeš až do sadů zafouká vichřicí
Až napadne sníh
Po štěpnicích

Ubohý podzime
Umírej v běli a bohatství
Sněhu a zralého ovoce
V hlubinách oblohy
Krahuji létají
Nad rejem skřítků a rusalek vlasů tak zelených
Jež milovat nesměly
V oborách vzdálených
Jeleni řjeli

Miluji podzime miluji tvoje zvuky
Ovoce jež padá jak ptáci ze svých hnízd
A všechny své slzy vítr a staré buky
vyplácí podzim za listem padá list

Listí
Hyne
Vlak nás
Mine
Život
Plyne

Jaroslav Verián Vrána
Babočka osiková

Malý chlapec bos, sám sobě podoben,
do kopce pospíchá k lesu po letní bouři
Na věži v Korytné poledne zvoní

Anděl Páně zas zvěstuje poselství babičce Rusmanové

Pod nůši modlí se klestí
A slovo tělem učiněno jest – letos jak loni –
„Ty také v kamení klekni“
pomyslí v letu hoch a k Hlubočku míří
uzlíček s obědem z hájovny otci v pěsti

Cesty půl má již na Dolinové

Motýli žlutí a bělásci ruší tu květů chmýří
s králem svým
otakárkem fenyklovým

Do ráje snů svých chlapec vstoupil
Lovecké boudy blízko

Dnes po letech co vím
o zlatém dětství vypovím
zjevení krásy za Korytnou – – –
Když chlapci běličku či raka chytanou
drží je pevně, aby neunikli

Já mívál také na to štěstí
Tenkrát však u boudy lesní
jakoby bleskem zasažen
hleděl jsem do bláta cesty s uzlíčkem v pěsti

Babočka osiková ametyst křídel svých v koleji rozprostřela
Nasytíš se pohledu? Jak šťastná chvíle
Bojíš se hnout a náhle v hlavě, uších hučí
aniž ticho ruší střela
Babočka vlétla ve stín lesa
v hlavě však hučí dál, šum mučí
a nepřestane nikdy již
Zajatec krásy

Zkušenost tuto v žití nesa
jak na babočku hledím na ni
a stále prázdno mám v své dlani

Pravou „cestou“ je i putování Gabriely Vránové, která verše svých oblíbených básníků propojuje vlastními vzpomínkami, když cestuje od místa svého narození na Slovensku až do Prahy. *Království poezie* je koláží poetických videoklipů, vyprávění a také místem setkání s řadou významných hostů.

Chtěl bych upozornit na bonusy, které nejsou jen zábavným rozšířením hlavního filmu, ale svébytným videomateriálem. Za všechny bych jmenoval alespoň *Poetický večer v MATu*, na který Gabriela Vránová pozvala svoji bývalou žákyni Zlatu Adamovskou a skvělého kytaristu Štěpána Raka. Ten večer se úžasně podařil – zcela náhodou byl zaznamenán – a vy máte možnost si přehrát jeho padesátiminutový sestřih. A potom upozorním na raritu: nesestříhaný rozhovor s panem Radovanem Lukavským na téma poezie – nebyl nikdy publikován.

Byla to krásná práce. Gabriela Vránová vás verši neobtěžuje. Naopak. V jejím podání jsou básně samozřejmé, v jejím podání verše pochopíte, s jejím podáním k vám přichází noblesa, něha, smysl pro rytmus, profesionalita a velká obrazivost.

Ondřej Kepka

Federico García Lorca

(překlad: Ilja Bart)

Epitaf

Až jednou umru,
pohřbíte mě s mou kytarou
pod žlutým pískem.

Až jednou umru
mezi pomoranči,
rosou a květy.
Až jednou umru,
pochovejte mě – chcete-li –
do větrné korouhvičky.

Až jednou umru!

Josef Hora

Zem, z níž jsme vyšli

Zem, z níž jsme vyšli, je nejkrásnější
a nic na ní není.

Oči mé mladosti ji věnčí,
má krev tam teče.

Skřivan, jenž se tam z brázdy zdvih a zpívá,
je květem mého srdce.

A večer já jsem to, jenž pokrývám tu zem,
já, píseň cvrčků.

Neplaš milence na mezích, lunu v travách,
křepelku polekanou.

Sladký stín spánku na mě poprchává
z tvých hvězd, z tvých topolů a lip.

Guillaume Apollinaire

(překlad: Jaroslav Martinic)

Most Mirabeau

Pod mostem Mirabeau jak Seina plyne líná
A lásky mé

Kdopak si na ně nevzpomíná
Po žalu radost jde vždy stejná a vždy jiná

Přijď noci hodino zazní nám
Dny odcházejí já zůstávám

Za ruce držme se zraky v zrak zahleděné
A mezitím

Pod mostem jenž se z paží klene
Pohledů věčných jdou vlny tak unavené

Přijď noci hodino zazní nám
Dny odcházejí já zůstávám

Láska nám odchází jak voda v Seině plyne
Ach odchází

Jak jen ten život míjí líně
A jaká to dravost zůstává v naději mé

Přijď noci hodino zazní nám
Dny odcházejí já zůstávám

Plynoucí zříš ty dny zas v týdny vršiti se
Jak prošlý čas
Tak ani lásky nevrátí se
Pod mostem Mirabeau jak Seina plyne tiše

Přijď noci hodino zazní nám
Dny odcházejí já zůstávám

